

Dr hab. Inetta Nowosad, prof. UZ
Uniwersytet Zielonogórski

RECENZJA

pracy doktorskiej Pani mgr JUSTYNY NATALII KOSECKIEJ na temat:
Kompetencje zawodowe nauczycieli szkół podstawowych
przy podmiotach leczniczych,
napisanej pod kierunkiem Pani Prof. zw. dr hab. Jolanty Szempruch
przewidzianej do obrony
w Wydziale Pedagogicznym i Artystycznym
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Kielce 2019, s. 289.

Recenzja została przygotowana na wniosek Rady Wydziału Pedagogicznego i Artystycznego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach z dnia 24 kwietnia 2019 roku zgodnie z wymaganiami stawianymi tego typu ocenom na podstawie Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki.

***

Tempo zmian doświadczane otaczającej nas codzienności zwraca uwagę na ich siłę i rozpiętość, jednak tu pojawia się problem, bowiem na co zwraca uwagę Jack Welch, iż jeśli tempo zmian na zewnątrz organizacji przekracza tempo zmian jej samej, koniec jest bliski¹, ujrzymy palcówki oświatowe, które zostały daleko w tyle za światem i życiem toczącym się poza ich murami. Ten wysoce niezadowolający stan wymaga bacznej uwagi. Zwraca uwagę na skalę problemów koniecznych do rozwiązania i odpowiedzi na wiele pytań – nie tylko jakich kompetencji potrzebuje uczeń w XXI wieku? Bowiem równie ważne są inne pytania: Jakie nauczanie oraz procesy uczenia się są w stanie je rozwijać i pielęgnować, oraz które modele oceniania mogą znacząco umocnić uczniów i monitorować nabywanie tych kompetencji? Jak włączyć ucznia w procesy uczenia się na zewnątrz szkoły? Jaka powinna być obecnie rola szkoły i jaka powinna być organizacja społeczna w szkole? Jak można tworzyć polityki i praktykę w celu wspierania zmian wartości, wzorców, ról, metod i praktyk wprowadzonych przez trzecią rewolucję cyfrową i jej przenikanie do edukacji? Jak najlepiej wykorzystać nowe technologie do wspierania edukacji w stawianiu czoła tym wszystkim wyzwaniom? No i jeśli odpowiemy na te pytania, zostaje ostatnie – jaka jest rola nauczycieli w tym nowym środowisku edukacyjnym?

---

¹ J. Welch, za: I. Yashin-Shaw, *Leading in the Innovation Age: Unleash knowledge, talent and experience to create an innovative workplace*, BookPod, 2016.

Ta niewielka grupa pytań kieruje baczna uwagę na potrzebę wzmocnienia w środowisku szkolnym nowych, niepraktykowanych wcześniej rozwiązań. Zwraca tym samym uwagę na potrzebę ustawicznej aktualizacji kompetencji nauczycieli (s.7) i wzrost poziomu profesjonalnego funkcjonowania nauczycieli w zawodzie (s. 12). Wysoka świadomość fundamentów budujących środowiska edukacyjne opatrzone etykietą wysokiej jakości i wyzwające nowe możliwości na różnych obszarach i poziomach funkcjonowania systemu edukacji, wyraża Justyna Kosecka w dysertacji na temat *Kompetencje zawodowe nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych*, napisanej pod kierunkiem Pani Prof. zw. dr hab. Jolanty Szempruch. Zwraca również uwagę na specyficzną sytuację uczniów z chorobami przewlekłymi, jak podaje „(...) wybór właściwych form i metod pracy, dostosowanych do potrzeb podopiecznych przebywających w podmiotach leczniczych, wymaga szczególnego przygotowania nauczycieli, głównie z zakresu pedagogiki terapeutycznej, zwanej też pedagogiką leczniczą. Jest to niezwykle ważne w procesie kształcenia w warunkach szkoły specjalnej zorganizowanej w strukturach podmiotu leczniczego, podkreślając, że środowisko potoczne zwane szkołą szpitalną czy sanatoryjną jest specyficzne i odgrywa znamienne rolę w harmonijnym oraz wszechstronnym rozwoju dzieci z różnego rodzaju problemami zdrowotnymi” (s. 8).

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Justyny Koseckiej pod względem formalnym jest pracą dobrze skonstruowaną i w całości dotyczącą zapowiedzianej w tytule problematyki. Jest również strukturą wielowymiarową, wpisuje się bez wątplenia w rozległy obszar badań pedeutologicznych, choć równie istotne są tu odniesienia do dorobku pedagogiki specjalnej, ale nie tylko, także teorii wychowania, socjologii edukacji lub szarzej lokują podejmowane analizy na styku pedagogii, psychologii, nauk medycznych i nauk o zdrowiu. Praca bowiem z jednej strony zwraca uwagę na problemy związane z profesjonalnym funkcjonowaniem nauczycieli eksponując aspekt kompetencji zawodowych. Z drugiej strony porusza kwestie dotyczące szczególnej sytuacji dzieci przewlekle chorych i ich edukacji, która nakłada się na często trudny proces zdrowienia. Jest to zatem praca ewidentnie interdyscyplinarna ale również wielowymiarowa. Wielowymiarowość jest bowiem widoczna w rozpoznaniu uwarunkowań profesjonalnego funkcjonowania nauczycieli w zawodzie – procesu, który w swojej istocie jest zawsze procesem wielostronnym, wielozakresowym i nie dającym się sprowadzić do prostej triady: podejmowanie (bądź zaniechanie) działania – następstwa – konsekwencje. Zabieg ten dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Autorki w dziedzinie nauk pedagogicznych, jak również Jej kultury naukowej. Nie dziwi to, bowiem wpisuje się w poszukiwania naukowe od lat rozwijane przez Panią

Promotor prof. Jolanę Szempruch i podążając tropem Promotorki, Doktorantka zgłębia meandry pedeutologii.

Wiele cennych argumentów, które Doktorantka przytoczyła w pracy mogą być wielce inspirujące w przekształcaniu edukacji dzieci przy podmiotach leczniczych, ale też szerzej w dyskursie na temat kompetencji zawodowych nauczycieli. Podjęcie się tak szerokiego wachlarzu spraw, wydaje się zadaniem trudnym. Trudnym, ale niezwykle potrzebnym, bowiem jak sama zauważa istnieje „wyraźny brak publikacji odnośnie do doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli pracujących w szkołach podstawowych przy podmiotach leczniczych” (s. 10). Tym samym cenne jest wieloaspektowe przedstawienie zagadnienia i podjęcia udanej próby przeanalizowania podejść teoretycznych i przeprowadzenia badania. Każda więc próba zintensyfikowania badań i refleksji w tym zakresie spotyka się z zainteresowaniem oraz wzbudza określone nadzieje na eliminowanie luk i wypracowanie spójnego ujęcia odpowiadającego na społeczne zapotrzebowanie na problematykę z tego zakresu.

Wykazana potrzeba badań uczyła na poszukiwania zmiany podejścia funkcjonowania systemu edukacji, tak by przystawał do cyklu całego naszego życia – również gdy wiąże się on z czasem choroby. W tym przypadku przyglądając się bacznie kompetencjom zawodowym nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych oraz specyfiki i uwarunkowań ich doskonalenia (s. 12), jako istotnych w przygotowaniu uczniów do produktywnego życia ale również uwzględniających szczególnie trudną sytuację choroby, która została wpisana w cykl życia grupy uczniów korzystających z oferty placówek edukacyjnych przy podmiotach leczniczych. Zauważenie potrzeby badań we wskazanych obszarach, ukazują ich Autorkę, jako osobę szczególnie wrażliwą na różnego rodzaju zagrożenia i na potrzeby uczniów słabiej zauważane przez decydentów oświatowych. Na tej podstawie można przyjąć, iż Pani mgr Justyna Kosecka wyłania z cienia zaniedbany obszar funkcjonowania zawodowego nauczycieli i swoimi badaniami oświetla potrzebę zwrócenia na niego uwagi inaczej dany przyzwolenie na jego marginalizację. Wnioski stanowią kapitalny materiał do wypracowania systemowych rozwiązań tworzących warunki doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych. Bardzo interesującą podpowiedzią może być autorska koncepcja przedstawiona we wnioskach.

Bez wątplenia, zagadnienia postawione przez Doktorantkę omawianej pracy stanowią niezwykle wartościowy problem naukowy. Tym samym z pełnym przekonaniem mogę uznać problematykę podjętą przez Panią mgr Justynę Kosecką za doniosłą badawczo i wyeksponować kilka jej cech:

- Pierwsza to adekwatność, bowiem praca wpisuje się w nowe, mało jeszcze rozpoznane kwestie, pozostające na marginesie głównego nurtu dociekań badawczych.
- Drugą z cech jest użyteczność – praca jest zorientowana na poszukiwanie nowych sposobów oddziaływania na polepszenie jakości edukacji uczniów w szkołach przy podmiotach leczniczych.
- Trzecią z cech jest perspektywiczność – rezultaty badań mogą przyczynić się do wypracowania procesu doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli, bowiem jak sama zauważa „wymóg rozwoju powinien wynikać z dwóch najważniejszych powodów: po pierwsze, zaspokojenia bieżących potrzeb i po drugie, gwarancji zaspokojenia przyszłych potrzeb” (s. 10).
- Czwartą z cech jest nowatorstwo – podjęty temat nie jest jeszcze wystarczająco opracowany.

Z podanych względów realizacja tak trudnego zamiaru nie budzi zdziwienia ze względu na osobę Promotorki, prof. zw. dr hab. Jolanty Szempruch znanej dobrze z takich prac jak: *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne* (Kraków 2013), *Nauczyciel w warunkach zmiany społecznej i edukacyjnej* (Kraków 2012), *Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy edukacji w Polsce* (Rzeszów 2000), *Od zapalu do wypalenia? Funkcjonowanie nauczycieli w codzienności szkolnej* (Kielce 2017) (współautorka) i wielu innych opracowań. Tym samym Doktorantka rozwija i uzupełnia dotychczasowe badania prowadzone przez Uczoną, ale również przez innych współczesnych badaczy w naszym kraju, jak choćby: W. Drózkę, H. Kwiatkowską, A. Kotusiewicz, T. Lewowickiego, J. Madalińską-Michalak, K. Potyrałę, A. Wiłkomirską.

***

Rozprawa, którą przygotowała mgr Justyna Kosecka, ma dobrze przemyślaną, logiczną i odpowiednio rozwiniętą strukturę, w której wyraźnie można odróżnić wydzielone części. Dwa pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, rozdział trzeci poświęcony jest założeniom metodologicznym przeprowadzonych badań, kolejne trzy zawierają omówienie wyników badań, po których zamieszczono bardzo obszerne podsumowanie oraz co ważne podkreślenia własną koncepcję doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych, w dalszej kolejności bibliografię, wykaz tabel i rycin, streszczenie oraz aneks. Część empiryczna podporządkowana jest sformułowanym ideom przewodnim. Kompetencje zawodowe nauczycieli jako kategoria podstawowa spełnia tu bezsprzecznie rolę spoiwa i mająca kluczowe znaczenie w formułowanych przez Autorkę wnioskach.

Pod względem formalnym praca jest dobrze skonstruowana i w całości dotyczy zapowiedzianej w tytule problematyki. Sprawia wrażenie wnikliwie przemyślanej i spójnej merytorycznie. Przyjęta kolejność prezentowanych rozdziałów ma charakter problemowy i stanowi spójną całość w jednakowej konstrukcji: analiza kluczowych dla zjawiska pojęć i ich interpretacja, by dalej na uzyskanej teoretycznej podbudowie przedstawić założenia badawcze i dokonać analizy materiału badawczego. Zawarte w pracy części dopełniają się – to poprawne podejście świadczy o opanowaniu sztuki pisania prac naukowych. Cenne jest ukazanie dokonujących przemian, intensywnie przebiegających, ale też możliwych do zaistnienia zjawisk przez pryzmat szerokiego kontekstu ich uwarunkowań. Takie ujęcie bez wątpienia wymaga dojrzałości i niezbędnego dystansu. Z tym Autorka poradziła sobie znakomicie.

Część teoretyczna składa się z dwóch rozdziałów poświęconych omówieniu dostępnej literatury. W pierwszym z nich analizie poddano obszar pracy nauczycieli przy podmiotach leczniczych (13-25), w drugim zaś problematyka kompetencji zawodowych nauczycieli (s. 26-73). Tym klarownym zabiegiem Doktorantka zdefiniowała i zinterpretowała przyjęte w pracy kluczowe pojęcia umożliwiające zaprojektowanie badań. Ciekawym rozwinięciem rozdziału pierwszego o tytule *Nauczyciele szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych w literaturze przedmiotu badań* jest zwrócenie uwagi na historyczny kontekst rozwoju szkół przy podmiotach leczniczych i prowadzona w ich ramach organizacja kształcenia. Te zgoła wprowadzające rozważania tworzą grunt pod wyjaśnienia swoistego charakteru pracy nauczycieli zatrudnionych w szkołach (podstawowych) przy podmiotach leczniczych, w tym potrzeby opanowania wielu umiejętności umożliwiających sprawne działanie przynoszące wielostronne korzyści w rozwoju wychowanków. Jest to nie lada wyzwanie, jeśli zważymy, iż do szkół przy podmiotach leczniczych uczęszczają głównie dzieci przewlekle chore. Jest to grupa, której codzienne funkcjonowanie z założenia jest utrudnione zarówno w obszarze rozwoju fizycznego, jak i emocjonalnego wynikając z częstej i długotrwałej hospitalizacji, narażenia na przewlekły ból, ograniczenie nawyków żywieniowych, czy też izolację społeczną. Wówczas dylematy kliniczne są stawiane na równi z psychologicznymi i społecznymi. Sytuacja jest jeszcze trudniejsza, gdy w perspektywę przebiegu choroby wpisane jest przedwczesne umieranie i śmierć dziecka. Jest to skala problemów, przed którymi w codziennej pracy staje nauczyciel wspierając nie tylko regresję samych objawów, ale przede wszystkim powrót dziecka (oraz jego opiekunów) na poziom jak najlepszego funkcjonowania i jakości życia.

Rozdział drugi o tytule *Problematyka rozwoju kompetencji zawodowych nauczycieli w literaturze pedeutologicznej* precyzuje kategorię kompetencji zawodowych nauczyciela. Doktorantka wnikliwie analizuje wybrane koncepcje kompetencji zawodowych, wskazuje na ich specyfikę oraz możliwości doskonalenia. Szczegółowo omawia typologię opracowaną przez Jolanę Szempruch jako bazową w przyjętym projekcie badań. Z dużym zadowoleniem mogę odnotować, że Autorka nie referuje ważnych i mniej ważnych tez zawartych w publikacjach różnych autorów, lecz prowadzi analizę problemów uznanych za istotne, prezentując w sposób zbiorczy stanowiska wielu naukowców. W ten sposób praca nie zawiera zbędnych powtórzeń z innych publikacji, jest uporządkowana i wyraźnie ukazuje tok myślenia Autorki. Nie bez znaczenia jest to, że literatura naukowa, z której korzysta jest bogata i zawiera publikacje zarówno nowe jak i starsze, można by rzec klasyczne w danej dziedzinie. W ten sposób unika odkrywania rzeczy, zjawisk dawno już upowszechnionych a niestety nieco przez badaczy zapomnianych. Udowadnia to czytanie Autorki, ale nie tylko, również dojrzałość. Przywołując zawarte w literaturze różnorodne klasyfikacje i rozwijając je, mgr Justyna Kosecka potrafi prezentować własne ujęcia, wykazując, że jest nie tylko rzetelnym sprawozdawcą, ale też umie samodzielnie konstruować klasyfikacje naukowe. Tym samym zawarty w tej części przegląd literatury jest wartościowy merytorycznie i dobrze uporządkowany.

Rozdział trzeci to *Metodologiczne podstawy badań własnych*, który zawiera najważniejsze elementy wymagane w tej części pracy (s. 74-111). Treść wskazuje, że Autorka zna zasady projektowania badań pedagogicznych oraz, iż istotne dane przedstawia w sposób sprawny i kompletny (s.74-76). Znamiennym jest przyjęcie w badaniu strategii ilościowo-jakościowej umożliwiającej synergiczne zwiększenie wartości, trafności i porównywalności badań (s. 75). W przedstawianym zamyśle badawczym Autorka opowiedziała się za triangulacją metod (zgodnie z klasyfikacją Normana Denzina) uzasadniając tym potrzebę uwierzytelnienia wyników badań i zwiększenia ich trafności (s.75), co wykazała w zaprezentowanej strukturze zastosowanej triangulacji (por. Tabela 3, s. 76). Przyjęte cele wyznaczyły badaniom charakter diagnostyczno-zależnościowy, podejście wymagające od badacza umiejętności łączenia różnych punktów widzenia na dany problem (zjawisko) poprzez jego uzasadnienie. Wymagające także od badacza dobrego przygotowania i staranności, co też zostało udowodnione zarówno zastosowaniu gruntownej wiedzy metodologicznej do potrzeb badań własnych, a także krytycznym, analitycznym przedstawieniu „sposobu myślenia” i przyjętych rozstrzygnięć, jak i wnikliwym opracowaniu zgromadzonego na drodze badań materiału.

Warte zauważenia jest również dokonanie doboru celowego w wykazanie staranności w doborze próby badawczej (s. 90 i dalsze). Opierając się na art. 3 Ustawy z dnia 6 września 2001 r., o dostępie do informacji publicznej, Doktorantka wystosowała wniosek do Departamentu Strategii i Współpracy Międzynarodowej MEN z prośbą o udostępnienie szczegółowych informacji na temat liczebności i danych teleadresowych szkół przy podmiotach leczniczych (s. 91-92), których uzyskanie (załącznik 1) a następnie pozyskanie szkół do projektu badawczego stworzyło realne podstawy realizacji przyjętego zamysłu. W doborze próby Doktorantka kierowała się trzema kluczowymi cechami: czynnym wykonywaniem zawodu nauczyciela, bycie etatowym nauczycielem szkoły podstawowej przy podmiocie leczniczym i usytuowaniem szkoły podstawowej przy podmiocie leczniczym. Szkoda, że ze względu na możliwości badawcze Autorki (czasochłonność i koszty) badania objęły swoim zasięgiem 10 województw i w nich 24 szkoły (9 odmówiło udziału) – zauważa to sama ich Autorka, akcentując jako interesujące poznawczo i badawczo ich rozszerzenie na skalę ogólnopolską – do czego oczywiście zachęcam, jak i ubieganie się o grant na badania. Ze względu na wysoką wartość poznawczą i praktyczną podjętego w dysertacji problemu warto rozwijać przyjęty kierunek poszukiwań.

Część badawczą i główne obszary analiz tworzą trzy rozdziały oddające zamysł badawczy i ukazujące spójny obraz. Pierwszy to *Poziom kompetencji zawodowych badanych nauczycieli w ich samoocenie i ocenach dyrektorów* (s.112-160), w którym adekwatnie do założeń przedstawiono główne obszary analiz, drugi *Specyfika doskonalenia kompetencji zawodowych badanych nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych* (s.161-188) i trzeci *Czynniki warunkujące doskonalenie kompetencji zawodowych badanych nauczycieli* (s.189-213). Pani mgr Justyna Kosecka bardzo rzetelnie potraktowała analizy poziomu kompetencji nauczycieli adekwatnie do przyjętej typologii i szerokiego kontekstu ich uwarunkowań. W analizowaniu badanych zjawisk i nie poszła w kierunku możliwych ułatwień, czy też pobieżnych rekonstrukcji. Dlatego wysoko oceniam prezentację i interpretację wyników przeprowadzonych badań. Analizowane segmenty badań są ujęte prawidłowo i klarownie, wyniki ukazane w przejrzystych tabelach i wykresach dobrze oddają przebieg zjawisk i istniejące związki zmiennych. Bez wątpienia uzyskane obszernie wyniki analiz statystycznych są inspirujące do dalszych badań, jak i (co Autorka badań wykazała) potrzeby doskonalenia praktyki pedagogicznej – zarówno w na poziomie szkół przy podmiotach leczniczych, jak i w warstwie przygotowania nauczycieli do zawodu, kładąc nacisk (co wyraźnie wybrzmiało we wnioskach) na wyrobienie potrzeby ciągłego doskonalenia i pracy nad sobą. Warto wskazać też na inne wnioski wyłonione przez

Doktorantkę – zwłaszcza na te z nich, które przyczyniły się do wypracowania przez mgr Justynę Kosecką bardzo dojrzałej próby kompleksowej koncepcji doskonaleni kompetencji zawodowych nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych.

Dokonując oglądu zebranego w dysertacji materiału na uwagę zasługuje umiejętność łączenia naukowego toku rozważań z potrzebną klarownością i komunikatywnością języka. W efekcie praca, mimo sporej zawartości informacyjnej, jest znakomicie uporządkowana – przejrzysta i zwięzła. W ogólnym zarysie napisana jest na wysokim poziomie, co wyraża się w widocznej dbałości Autorki o to, by wszystkie wymienione części spełniały wymagania stawiane tekstom naukowym. Bezsprzecznie wielość dojrzałych wniosków, czy też refleksji stanowi pokłosie rzetelnie przeprowadzonych analiz statystycznych i umiejętności eksponowania istniejących związków i zależności, ale nie tylko. Dobra znajomość literatury przedmiotu (co nie dziwi, z racji osoby Promotorki prof. zw. Jolanty Szempruch) sprawia, iż Autorka zauważa wiele istotnych i wysoce interesujących zjawisk, które same w sobie są już doskonałym pomysłem do rozwinięcia i napisania artykułów, choćby na podstawie opracowanych w końcowej części pracy zalecanych kierunków działań stanowiących *Koncepcję własną doskonalenia kompetencji zawodowych nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych*, które mogą stanowić podstawę opracowania niezależnych artykułów opracowanych na podstawie zebranych wyników badań. Obok udanej próby ukazania aktualnego stanu poziomu kompetencji zawodowych nauczycieli przy podmiotach leczniczych Doktorantka uwzględnia specyfikę i uwarunkowania ich doskonalenia. Wyłania to nowe pola badawcze, z różnym natężeniem eksponowane w pracy, jak rozszerzenie badań na skalę ogólnopolską – do czego oczywiście zachęcam.

***

W konkluzji z pełną odpowiedzialnością wyrażam przekonanie, że napisana pod kierunkiem Pani Prof. zw. dr hab. Jolanty Szempruch praca Pani mgr Justyny Natalii Koseckiej pt. *Kompetencje zawodowe nauczycieli szkół podstawowych przy podmiotach leczniczych*, jest pozycją nowatorską i wartościową poznawczo. Autorka opracowała podjęty temat w sposób rzetelny, wskazując na umiejętność prowadzenia wielopłaszczyznowych interdyscyplinarnych analiz z uzyskanych materiałów badawczych. Wykazała również bezsporną i zadowalającą znajomość podstaw teoretycznych badanego problemu. Wiele analiz przedstawionych w pracy ma nowatorski i oryginalny charakter w polskiej literaturze naukowej, stanowiące niezaprzeczalny wkład Autorki w dalszy rozwój i poszerzenie pól badawczych we współczesnej pedagogii.

Na tej podstawie stwierdzam, że przedstawiona do recenzji praca Pani mgr Justyny Natalii Koseckiej spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach. Wnoszę więc o przyjęcie dysertacji oraz dopuszczenie Kandydatki do dalszych etapów wszczętego przewodu doktorskiego.

 8